

ונאנח מתוך געגועיו. ומוכח שתקף אותם יצר הרע לכך.

ומתרצת הגמרא: הפסוק הזה נאמר בתר דאביקו ביה, לאחר שהתקשרו אליה מעצמם, החלו לחבב אותה, ומאז היה יצרם תוקפם לעבודתה.

תא שמע ראייה נגד דברי רב יהודה אמר רב, מהא דכתיב בפרשת התוכחה [ויקרא כו], "ונתתי פגריכם על פגרי גלוליכם".

אמרו חכמים: אליהו הצדיק היה מחזר בשעת המצור על ירושלים, על אנשים אשר היו תפוחי רעב, נפוחים מרעב, שבירושלים.

פעם אחת מצא תינוק שהיה תפוח ומוטל באשפה. אמר לו: מאיזה משפחה אתה? — אמר לו: ממשפחה פלונית אני.

אמר לו: כלום נשתייר מאותה משפחה? — אמר לו: לא, חוץ ממני.

אמר לו: אם אני מלמדך דבר שאתה חי בו אתה למד? — אמר לו: הן.

אמר לו: אמור בכל יום: שמע ישראל, ה' אלהינו, ה' אחד!

מיד השתיקו התינוק לאלהיו, ואמר לו: הו! & -טו כדי שלא להזכיר בשם ה'.

ועשה כן, מפני שלא לימדו אביו ואמו קריאת שמע.

מיד הוציא התינוק את יראתו מחיקו, והיה מחבקה ומנשקה, עד שנבקעה כריסו, ונפלה

בנותיהם) באש, לאדרמלך וענמלך אלהי ספרוים", ומאי ניהו, מי הם אדרמלך וענמלך? — הפרד והסופ.

ומבאר הגמרא: אדרמלך זה החמור, הקרוי כך משום דאדר ליה למריה בטעינה, הוא מהדר ומכבד את אדוניו [שהוא מלכו], בכך שהוא טוען ונושא את המשא, במקום אדונו.

וענמלך, זה הסוס, דעני ליה למריה בקרבא. שעונה [דהיינו, שממלא את דרישות אדוניו] בזמן מלחמה, בעת הקרב.

אף חזקיה מלך יהודה ביקש אביו, אחז, לעשות לו כן, לשרפו באש כמו הספרוים, אלא ששכתו אמו בדם סלמנדרא, (23) המגן מפני האש שלא ישרף.

אמר רב יהודה אמר רב: יודעין היו ישראל בעבודה זרה שאין בה ממש, ולא עבדו עבודה זרה אלא כדי להתיר להם עריות בפרהסיא. כיון שתקף אותם יצר הרע לעבור על איסורי עריות, הם פרקו לגמרי עול תורה מעליהם ועבדו עבודה זרה כדי שלא יוכיחו אותם על איסורי עריות. אבל על עבודה זרה לא תקפם יצרם.

מתיב רב משרשיא מדברי הכתוב, שמשמע מהם שיצר הרע תקף אותם גם לעבוד עבודה זרה, דכתיב [ירמיהו יז] "זכור בניהם — מזבחותם", וגומר,

ואמר רבי אלעזר: באדם שיש לו געגועין על בנו.

והיינו, שהיו מתגעגעים למזבחותיהם שעשו לעבודה זרה כמו שאדם מתגעגע לבנו,

23. דם של חיה קטנה, היוצאת מאש של תנור הבוער שבע שנים רצוף.

יראתו לארץ, ונפל הוא עליה.

לקיים מה שנאמר [ויקרא כו] "ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם—

ומוכח שהיה יצרם תוקפם לעבודה זרה.

ומתרצת הגמרא: בתר דאביקו ביה. לאחר שהתקשרו אליה מעצמם, החלו לחבב אותה, ומאז היה יצרם תוקפם לעבודתה.

תא שמע: [נחמיה ט] "ויזעקו אנשי כנסת הגדולה בקול גדול אל ה' אלהיהם".

מאי אמור?

אמר רב יהודה ואיתימא רב יונתן: הם אמרו בלשון ארמית: בייא בייא! הוי! הוי!

יצר הרע שבקרבו, היינו, הוא זה שגרם, דאחרביה, שבעוונותינו החריב הקב"ה לביתא, לבית המקדש, וקליא להיכלא, ושרף את היכלו, וקטלינחו לצדיקו, ואגלינחו לישראל מארעיהו, ועדיין הוא, יצר הרע, מרקד בינן, מרקד ומסית בינינו.

כלום יהבתיה לן אלא לקבולי ביה אנרא, הרי מה שנתת בנו יצר הרע הוא כדי שנעמוד בנסיונותיו, לכוף את יצרנו, ונקבל על העמידה בנסיון שכוך. —

לא איהו בעינן, ולא אנריה בעינן! איננו רוצים לא את היצר הרע, ולא את מתן השכר על העמידה כנגדו.

ומוכח מכאן שיצר הרע של עבודה זרה היה תוקפם, שהרי על עבודה זרה נחרב בית המקדש!?

וגם כאן מתרצת הגמרא: בתר דאביקו ביה.

לאחר שהתקשרו אליה מעצמם, החלו לחבב אותה, ומאז היה יצרם תוקפם לעבודתה.

וממשיכה הגמרא להביא את דברי רב יהודה:

יתבו תלתא יומא, ישבו אנשי כנסת הגדולה שלשה ימים בתעניתא, בעו רחמי שיסתלק מהם יצר הרע של עבודה זרה.

נפל לחו פיתקא מרקייעא, נפל להם פתק מן הרקיע, דהוה כתיב בה "אמת", לאות כי הסכים הקב"ה עמהם שיש לסלק את יצר הרע של עבודה זרה.

אמר רבי חנינא: שמע מינה חותמו של הקדוש ברוך הוא "אמת". והיינו, כמו שהמלך המסכים עם עבדיו, חותם עמהם בתקנתם את חותמו, כך הקב"ה חתם בחותמו, שהוא "אמת", את ההסכמה לתקנת אנשי כנסת הגולה לסלק את יצר הרע של עבודה זרה.

נפק כגוריא דנורא, יצאה אש בדמות גור אריה, מבית קדשי הקדשים.

אמר לחו נביא לישראל: היינו, אש זו הנראית כגור אריה, היא יצרא דעבודה זרה.

בהדי דקתפסי ליה — אישתמיט ביניתא מיניה, נתלשה ממנו שערה אחת, והשמיע על כך את קול צערו, ואזל קליה, והלך קול צערו בארבע מאה פרסי.

אמרו: היכי נייעבד, מה נעשה? דילמא משמיא מרחמי עליה כאשר ישמעו את קול צערו!

אמר לחו נביא: שדיוהו כדודא דאברא, הטילוהו בתוך דוד עופרת, וכסיוה באברא,

וגם כסויו יהיה עופרת, דשייף קליה, לפי שהעופרת שואפת לקרבה את הקול, ומעמעמת את הקול יותר מכל דבר אחר. **דכתיב** [זכריה ה] "ויאמר: זאת הרשעה! יצר הרע של עבודה זרה! וישלך אותה אל תוך האיפה, וישלך את האבן העופרת אל פיה".

אמרי אנשי כנסת הגדולה: הואיל ועת רצון הוא עתה, הבה ניבעי רחמי גם איצרא דעבירה של עריות, לסלקו מאתנו.

בעו רחמי, ואימסר בידיהו יצר עבירה של גילוי עריות.

הבשוהו תלתא יומי.

וכיון שהתבטלה התאווה לעבירה, התבטלה כליל התאווה של הזכרים מלהוליד ומהנקיבות מלילד.

איבעו ביעתא בת יומא, חיפשו ביצה שנוולדה היום כדי להאכילה לחולה — **ולא אשכחו.** לא מצאו ביצה טריה לפי שגם התרנגולות חדלו מלהטיל ביצים כיון שפסק חימומם.

אמרו אנשי כנסת הגדולה: **היכי נעביד?**

אם **ניבעי פלגא,** אם נבקש שתתבטל רק התאווה במקום שיש בו עבירה —

פלגא מרקיעא — לא יהבי.

אלא, **כחלינהו לעיניה,** סימאו את עינו של יצר הרע לעריות, **ואהני ביה דלא איגרי איניש בקרובתיה.** הואיל הסימיו שלו לכך שלא מתגרה אדם בקרוביו, אבל עדיין מתגרה הוא באשת איש ובנדה.

אמר רב יהודה אמר רב: מעשה בנכרית אחת שהיתה חולה ביותר. אמרה: אם תעמוד החיא אשה מחוליה [כך אמרה על עצמה], היא תלך ותעבוד לכל עבודה זרה שבעולם.

עמדה מחוליה, והלכה לכל עבודה זרה שבעולם.

כיון שהגיעה לפעור, שאלה לכומרים: במה עובדין לזו?

אמרו לה: אוכלין תרדין, ושותין שכר, ומתריזין בפניה.

אמרה: מוטב שתחזור החיא אשה לחוליה, ולא תעבוד עבודה זרה בכך.

וממשיך רב יהודה בשם רב, ואומר: ואילו אתם, בית ישראל, אינן כן! אלא כאשר אתם דבקים בעבודה זרה, אתם דבקים בה יותר מאשר אתם דבקים בהקב"ה, שנאמר [במדבר כה] "הנצמדים לבעל פעור" — שאתם נצמדים אליו בדיבוק מוחלט, כצמיד פתיל הניתן על גבי כלי, שצמוד אליו באופן שאינו יכול להנתק בקלות. ומאידך, כאשר אתם דבוקים בהקב"ה זו דביקות שניתנת להפרד בקלות, שנאמר [דברים ד]: "ואתם הדבקים בה' אלהיכם" — שאתם דבוקים בו כשתי תמרות הדבקות זו בזו בדיבוק קל, שבקלות אפשר להפרידו.

אבל **במתניתא תנא** להיפך, לשבח: "הנצמדים לבעל פעור" — שנצמדים אליו בקשר רופף, כצמיד על ידי אשה, שאינו דבוק בידה. אך כאשר נאמר בכם "ואתם הדבקים בה' אלהיכם" — הרי אתם דבוקים בו ממש.

תנו רבנן: מעשה בסכטא בן אלם, יהודי שהיה קרוי כך, שהשכיר חמורו לנכרית אחת, להובילה על גביו, ונשכר גם הוא עצמו להוביל את החמור. כיון שהגיעה הנכרית לפעור, אמרה לו: המתן עד שאכנס, ואצא.

לאחר שיצאה, אמר לה: אף את המתניני עד שאכנס, ואצא.

אמרה לו: ולא יהודי אתה? — אמר לה: ומאי איכפת לך?

נכנס, פער בפניו, וקינח את הרעי שבאחוריו, בחוטמו של פעור. והיו כומרין מקלסין לו על אופן הביזוי המיוחד שעשה, ואומרים: מעולם לא היה אדם שעבדו לזו בכך!

ואמרת הגמרא:

הפוער עצמו לבעל פעור — הרי זה עבודתו, אף על גב דמיכוין לביזוי. וחייב קרבן על שגגתו, ומיתה על זדונו בהתראה.⁽²⁴⁾

הזורק אבן למרקולים — זו היא עבודתו, אף על גב דמיכוין למירגמיה.

רב מנשה הוה קאזיל למקום הנקרא בי תורתא.

אמרו לו: עבודה זרה היא דקאי הכא.

שקל פיסא, אבן, שדא ביה! זרק בה כדי לבזותה.

אמרו לו: מרקולים היא! וכך עובדים אותה.

אמר להו: הזורק אבן למרקולים, תנו, שאסור לזרוק אבן לפניו, כי זהו כבודו, ואילו אני

באופן של בזיון, אבל פסור מסקילה במזיד. ועיין במנחת חינוך שדן בהרחבה בדברי הכסף משנה הללו.

ורע"א בגליון הש"ס מציינ לעיין בדברי התוס' לעיל [סא א ד"ה רבא] שבסתם עבודת כוכבים אין את הפטור של העובד מאהבה ומיראה, אלא רק בעבודת כוכבים שהכל עובדים לה רק מאהבה ומיראה, כמו המן. והוכיחו שם מהעובד לבעל פעור, שאף על פי שאינו מתכוין אלא לבזותה, הרי הוא חייב עליה.

והמנחת חינוך במצוה כו ביאר לפי שיטתו, שזהו חידוש הכתוב, שחייבים על עבודה זרה אפילו אם אומרים בפירוש שאינם מקבלים אותה באלוה, כי אם מקבלים אותה באלוה, מבואר האיסור ב"לא יהיה לך אלהים אחרים", וכל קושיית התוס' היא רק לשיטת רש"י המבאר בעובד מאהבה ומיראה שאם אינו מתכוין לקבלו

24. התוספות כאן מבארים שהוא מתכוין לעובדה בביזוי זה, דהיינו שבאופן הזה הוא מקבלה עליו באלוה, כי אם הוא מתכוין רק לבזותה, הרי הוא פטור, כי לא גרע דבר זה מהעובד מאהבה ומיראה שהוא פטור לרבא, ואפילו לאביי הוא פטור, כי כאן הוא מתכוין לבזותה.

והמהרש"א מבאר, שלא התכוונו התוספות אלא לענין חיוב מיתה, שאינו חייב סקילה אם לא התכוון לעובדה אלא רק לבזותה, אבל לענין קרבן חטאת, הרי הוא חייב אפילו לא נתכוין אלא לביזוי, כיון שכך היא עבודתה.

ומביא המהרש"א את שיטת הכסף משנה, שמדייק בלשון הרמב"ם שמדובר באופן שהוא מתכוין רק לבזותה, ואינו מתכוין כלל לעובדה או לקבלה באלוה, ואז הוא חייב קרבן אם עשה זאת בשגגה, כשהיה סבור שמותר לעובדה

השלכתי את האבן במרקוליס עצמו, להכותו בגופו כדי לבזותו!

אתא רב מנשה, שאל בי מדרשא.

אמרו לו: הזורק אבן במרקוליס תנן, ואף על גב דמיכוין למירגמיה, הרי זו עבודתה! (25)

אמר לחו: אם כן, איזיל אישקלה. אלך ואקח את האבן משם, כדי שלפחות, לא תהא האבן שם לכבודו של מרקוליס. (26)

אמרו לו: אחד הנוטלה ואחד הנותנה חייב, היות וגם בנטילת האבן משם יש כבוד למרקוליס, כי כל חרא וחרא, רווחא לחבירתה שביק, כל אבן הניטלת משם, יוצרת מקום לזריקת אבן נוספת.

מתניתין

הנותן מזרעו למולך —

אינו חייב על כך מיתה, עד שימסור את זרעו למשרתי המולך, ויעביר את זרעו באש.

מסר למולך ולא העביר באש. או העביר באש ולא מסר למולך — אינו חייב מיתה, עד שימסור למולך, וגם יעביר באש.

גמרא

ומדייקת הגמרא: קתני במשנה לעיל [נג א] בין הנסקלים: העובד עבודה זרה. וקתני שנינו כאן בנפרד, במשנתנו, את החיוב על מסירה ל"מולך".

אמר רבי אבין: תנן, משנתנו נשנית כמאן דאמר, "מולך" — לאו עבודה זרה היא!

מכך שחילקה המשנה את דין העובד עבודה זרה מדין מוסר זרעו למולך, משמע שהיא סוברת כמאן דאמר שה"מולך" אינו עבודה זרה, ולכן חייבים רק על מסירת זרעו למולך, ולא חייבים על עבודת המולך בעבודות אחרות, כמו השתחואה.

וכמו כן, המעביר זרעו לעבודה זרה, ולא למולך, ואין דרכה בכך, אינו עובר. כיון שאין איסור המסירה למולך מצד העבודה לעבודה זרה, אלא הוא איסור אחר, של מסירה למולך.

דתניא: אחד המוסר זרעו למולך, ואחד המוסר זרעו לשאר עבודה זרה — חייב. כי טובר התנא קמא שהמולך גם הוא עבודה זרה, וכך היא דרכה, למסור לה את זרעו. ואם כן, לא הוצרכה התורה לאסור את העבודה הזאת, כיון שהיא נכללת בדברי הכתוב לגבי עבודה זרה בכלל [דברים יב], "איכה יעבדו הגויים האלה את אלהיהם". ולא בא הכתוב בפרשת המולך אלא לחדש שחייבים עליה אפילו אם היתה המסירה לעבודות זרות אחרות [מלבד המולך], שחייב עליה על אף שאין דרך עבודתו בכך.

באלוה, אינו עושה כלום.

חייב קרבן על שגגתו.

25. ומוכיח מכאן המהרש"א שאפילו שגג בכך שהוא מרקוליס, והתכוין רק לבזותה, הרי הוא

26. אם כי אין תקנה לעצם הזריקה. רש"י

אלא במולך קבוע.

שנינו במשנה, שאינו חייב עד שימסור ב-טו למולך.

אמר רבי ינאי: אין כונת המשנה לומר שאינו חייב עד שימסרנו למולך עצמו, אלא כונתה לומר, כי אינו חייב עד שימסרנו לכומרין, משרתי המולך. שנאמר [ויקרא יח] "ומזרעך לא תתן [לאחרים, שמן הסתם הם משרתי המולך, כדי] להעביר למלך".

תניא נמי הכי:

א. יכול העביר את בנו באש בעצמו ולא מסר אותו לכומרים, יהא חייב, משום שאמר הכתוב "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש", ולכאורה משמע שגם בלי מסירה יהיה חייב? —

תלמוד לומר "לא תתן", ללמד שאינו חייב אלא אם נתנו לאחרים, משרתי המולך, כדי שהם יעבירו.

ב. מסר למולך, למשרתי המולך, ולא העביר, יכול יהא חייב על עצם המסירה על מנת להעביר בלבד?

תלמוד לומר "להעביר". לומר, שאינו חייב על הנתינה למשרתי המולך, אם לא העבירו המשרת באש.

מסר והעביר לעבודה זרה אחרת, שלא למולך, יכול יהא חייב? —

תלמוד לומר "למולך".

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: רק המוסר זרעו למולך — חייב, שדרכו בכך, אבל המוסר זרעו שלא למולך — פטור.

והיינו, שהאיסור הוא רק מחמת חוק ומנהג הגויים, שכך היו נוהגים למסור זרעם למולך, אך לא היה המולך עבודה זרה. ואסרה התורה לנהוג בחוק הגויים הזה, שהיה למולך דוקא, וחייבה מיתה את הנוהג בו. (27)

אמר אביי: רבי אלעזר ברבי שמעון ורבי חנינא בן אנטיגנוס, אמרו דבר אחד.

רבי אלעזר ברבי שמעון — הא דאמרן, בברייתא.

רבי חנינא בן אנטיגנוס — דתניא, רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: מפני מה תפסה תורה לשון "מולך"? — לומר שחיוב המיתה על המסירה הוא לגבי כל שהמליכוהו עליהם [וזהו לשון "מולך"], אפילו צרור, ואפילו קיסם, ש"המליכוהו" עליהם לפי שעה, כדי למסור לו את בניהם ולהעביר אותם באש.

ומכאן מוכח שהוא סובר כי רק לגבי ה"מולך" נאמר איסור המסירה, ולא לגבי עבודה זרה, כי קיסם וצרור אינם עבודה זרה.

רבא אומר: הם לא אמרו דבר אחד, כי "מולך עראי", כמו צרור וקיסם, שאינם ראויים להקרא "מלך" אלא המליכוהו עליהם לפי שעה, איכא בינייהו. שרבי חנינא בן אנטיגנוס חייב על המסירה לו, ואילו לרבי אלעזר ברבי שמעון פטור עליו, ואינו חייב

27. כי האזהרה על מסירת זרעו למולך אינה נלמדת מאיסור עבודה זרה, מהפסוק "איכה